

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת
 لجنة الانتخابات المركزية
 The Central Elections Committee

Justice Uzi Vogelman
 Supreme Court of Israel
 Chairman of the Central Elections Committee

قاضي عوزي فوجلان
 المحكمة العليا
 رئيس لجنة الانتخابات المركزية

השופט עוזי פוגלמן
 בית המשפט העליון
 יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית

תב"כ 35/24

העותרת: אחריות לאומית – ישראל הבית שלי בע"מ (חל"צ)

נגד

המשיבים:

1. ח"כ בנימין נתניהו
2. ח"כ יואל יולי (יולי) אדלשטיין
3. מפלגת הליכוד
4. משרד הבריאות
5. היועץ המשפטי לממשלה
6. שירותי בריאות כללית
7. מכבי שרותי בריאות
8. קופת חולים מאוחדת
9. לאומית שרותי בריאות

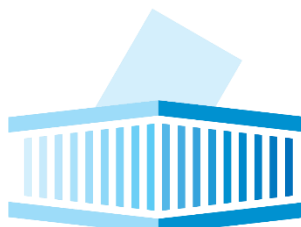
עתירה לצו מניעה לפי סעיף 17 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט–1959

בשם העותרת:	עו"ד ליאור גרו; עו"ד ארי הלל
בשם המשיבים 1–3:	עו"ד אבי הלוי; עו"ד ניבה הלוי
בשם המשיבים 4–5:	עו"ד ערין ספדי-עטילה; עו"ד יונתן קרמר
בשם המשיבה 6:	עו"ד אייל זליכה; עו"ד רותם אורן
בשם המשיבה 8:	עו"ד ד"ר תמיר מוריץ

החלטה

רקע וטענות הצדדים

1. בעתירה שלפניי נטען שהמשיבה 3 (להלן: הליכוד) משתמשת בתעמולת הבחירות שלה בנכסי הציבור בקשר לחיסונים מפני נגיף הקורונה, בניגוד לסעיף 2א לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט–1959 (להלן: החוק). העותרת מפנה לשתי פעילויות שעולות, כנטען, כדי שימוש כאמור: ראשית, המשיב 4, משרד הבריאות, עורך מסע פרסום לעידוד התחסנות וסיסמתו "חוזרים לחיים", והליכוד משתמש אף הוא בסיסמה זו במסע הבחירות שלו. שנית, מועמדים ברשימת הליכוד לכנסת, בהם המשיבים 1 ו-2, מבקרים במתחמי חיסונים של בתי חולים בבעלות המשיב 4 ושל המשיבות 6–9 לצורך תעמולת בחירות. התבקשתי לאסור את שתי הפעילויות.

2. המשיבים 1 ו-3 טוענים בתגובתם שהשימוש בסיסמה "חוזרים לחיים" אינו שימוש ב"נכסי הציבור", משום שהסיסמה אינה מושא לזכויות קניין רוחני, והמדינה לא טענה שמדובר ביצירה מוגנת בזכות יוצרים – ויתר על כן, יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית אינו מוסמך להכריע בסוגיות של זכות יוצרים. עוד נטען שהליכוד ומועמדיו בבחירות רשאים לזקוף לזכותם את תרומתם "להצלחת מבצע החיסונים 'חוזרים לחיים' שנהגה ויושם על ידי ממשלה בראשות הליכוד" (סעיף 65 לתגובה). אשר לראש השני של העתירה, נטען שהעותרת לא הוכיחה שמתחמי החיסונים השונים הם "נכסים" שסעיף 2א לחוק חל עליהם; ושהטענה על ביקורים במתחמים אלה היא כללית בלבד. המשיבים 1 ו-3 מוסיפים שהסעד שעניינו איסור ביקורים במתחמי חיסונים, הוא סעד כללי וגורף; ממילא מותר לבעלי תפקיד ציבורי לבקר במתחמי החיסונים במילוי תפקידם, ולכן אין זו תעמולת בחירות. נטען גם שלא צורפו משיבים נדרשים לעניין, הם בתי החולים; ושלא נערכה פנייה מוקדמת לליכוד כנדרש. המשיב 2 הצטרף בתגובתו לתגובת המשיבים 1 ו-3.

3. המשיבים 4 ו-5 סבורים שיש לקבל את העתירה בחלקה. הם טוענים שאת הסיסמה "חוזרים לחיים" הגו במשרד הבריאות כדי לקדם התחסנות מפני נגיף הקורונה לשם חזרה לשגרה; שהחלו להשתמש בה בינואר 2021; ושהסיסמה עודה נחוצה במסע הפרסום הממשלתי בהקשר זה. עוד צוין שבהתאם להנחיית היועץ המשפטי לממשלה, אסור למשרד ממשלתי להשתמש בסיסמה שמזוהה עם מפלגה, ולכן אם לא יימנע מהליכוד להשתמש בסיסמה, הרי שמשרד הבריאות יידרש להפסיק את השימוש בה – ועידוד ההתחסנות עלול להיפגע. לכן נטען שיש לאסור על הליכוד להשתמש בסיסמה במסע התעמולה שלו.

אשר לביקורים בקשר למבצע החיסונים, צוין שסיוור של בעל תפקיד ממלכתי שנועד לעודד התחסנות, כרוך בשימוש במשאבי ציבור שונים: סיקור תקשורתי בידי הדוברות וההסברה של המשרד ופעולות מנהליות שנועדו להוצאת הביקור אל הפועל. שימוש זה אינו תלוי במקום הביקור. לכן המשיבים 4 ו-5 נמנעו מלחוות דעה בסוגיה אם קופת חולים היא גוף שמתואר בסעיף 2א לחוק, אך ציינו ש"מתעוררת שאלה של ממש" בעניין (סעיף 15 לתגובתם). נמסר שבדיון בראשות המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (ציבורי-חוקתי) נקבעו כללים בנוגע לביקורים אלה לאור הוראות סעיף 2א לחוק: עידוד ההתחסנות חשוב לצורך הצלת חיים; עם זאת, חזקה שהתכלית הדומיננטית של הסיור היא תעמולה; אפשר לסתור את החזקה אם יש לסיור הצדקה קונקרטי נוסף על הצדקה כללית של עידוד התחסנות, למשל צורך מיוחד לעידוד התחסנות במגזר פלוני, צורך מיוחד בביקור של אותו נבחר ציבור או שיש תכלית בריאותית מסוימת באותו מועד; גם אם נקבע שהתכלית הדומיננטית ממלכתית, אסורה מעורבות מפלגתית באירוע ובארגונו. בהתאם לכך נבחנה השתתפות המשיבים 1 ו-2, ראש הממשלה ושר הבריאות, באירועי חיסון. המשיבים 4 ו-5 סבורים שהסעד המבוקש בנוגע לביקור שרים במתחמי חיסונים הוא כוללני, ושאינו בעתירה טענה מסוימת על אירוע כזה.

4. המשיבה 6 טוענת בתגובתה שהיא אוסרת לקיים תעמולת בחירות במוסדותיה. מאחר שלא התבקש סעד נגדה, היא מבקשת למחוק אותה מההליך. המשיבה 8 הודיעה בתגובתה שאין מקום שתתייחס לגוף העתירה. המשיבות 7 ו-9 לא הגישו תגובות לעתירה.
5. התרתי למשיבים 1–3, לבקשתם, להגיש תשובה משלימה בעקבות תשובת המשיבים 4 ו-5. המשיבים 1–3 שבים על טענותיהם בנוגע להעדר קניין רוחני בסיסמה ולזקיפת מבצע ההתחסנות לזכות הליכוד ונבחריו. הם מוסיפים שתעמולת הבחירות שלהם נועדה להבהיר כי החזרה לחיים תימשך בכל תחומי החיים; ושרבים השתמשו בעבר בביטוי "חוזרים לחיים". עוד הובאו שתי טענות חדשות: אחת, שלא ברור מי השתמש ראשון בסיסמה: המשיבים 4 ו-5 ציינו בכלליות שהמשיב 4 החל להשתמש בה בחודש ינואר האחרון; המשיבים 1–3 הציגו סרטון של המשיב 1 משתמש בסיסמה ביום 7.1.2021 וקבלה שמעידה על כך שהליכוד הזמין מדבקות של הסיסמה ביום 10.1.2021. טענה שנייה נגזרת מכך – שיהוי: העותרת והמדינה לא פנו אל הליכוד במשך כחודשיים בעניין השימוש בסיסמה.
- בעקבות הטענות החדשות התבקשה התייחסות העותרת והמשיבים 4 ו-5. העותרת טוענת שלמדה על השימוש של הליכוד בסיסמה "חוזרים לחיים" רק ביום 8.3.2021, ובאותו יום פנתה פנייה מוקדמת לליכוד. לכן לא השתתה. עוד נטען שאין תיעוד לשימוש קודם של הליכוד בסיסמה זו. צוין גם שהסרטון שהוצג בתמיכה לטענה שהליכוד הקדים את המדינה בשימוש בסיסמה, מחזק דווקא את המסקנה ההפוכה. גם המשיבים 4 ו-5 טוענים שהסרטון מוכיח שהמדינה היא שהשתמשה ראשונה בסיסמה. הם מוסיפים שהמשיב 4 החליט להשתמש בה לאחר יום 4.1.2021, והחל לעשות זאת בפועל ב-11.1.2021 (והמשיב 1 השתמש בו במילוי תפקידו הרשמי גם ביום 10.1.2021). המשיבים 4 ו-5 מוסרים שאינם אמורים לעקוב מיוזמתם אחר שימוש של רשימות מועמדים בסיסמה ממלכתית, ולכן לא פעלו בשיהוי; וממילא שיהוי לא ישכיר את הפרת החוק כאן.
6. לשלמות התמונה, לפני כשבוע הוגשה עתירה נוספת בעניין ביקור של חברת כנסת מטעם הליכוד במתחמי חיסונים. גם בה נטען לשימוש בנכסי הציבור בניגוד לסעיף 2א לחוק. דובר שם במבנים של קופות החולים ובחיסונים עצמם. דחיתי את העתירה על הסף. ראשית, קבעתי שקופות החולים אינן גוף מבוקר לפי הסעיפים שצריכים לעניין בסעיף 9 לחוק מבקר המדינה [נוסח משולב], תשי"ח–1958; ושלא נטען שהממשלה משתתפת בהנהלתן או בהונן. שנית, מצאתי שלא היה שימוש בחיסונים עצמם, אלא בעובדת הבאתם לארץ – ומותר לקרוא להצביע למפלגה פלונית בשל פעולותיה בהיותה בשלטון (תב"כ 29/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר נ' מארק (8.3.2021) (להלן: עניין מארק)).

דיון והכרעה

כללי

7. לאחר שעיינתי בעתירה, בנספחיה ובתגובות לה, הגעתי למסקנה שדינה להתקבל בעניין הסיסמה ולהידחות בנוגע למתחמי החיסונים. תחילה אבהיר שאני סבור שנערכה פנייה מוקדמת כדין לליכוד. המכתב בעניין נשלח, בין היתר, למשיב 1 בתור יושב ראש הליכוד. בנסיבות העניין די בכך.

8. סעיף 2א לחוק אוסר להשתמש –

"בקשר עם תעמולת בחירות, בכספים או בנכסים מוחשיים או בלתי מוחשיים של גוף מבוקר כמשמעותו בפסקאות (1), (2), (3), (4) ו-(9) של סעיף 9 לחוק מבקר המדינה, תשי"ח-1958 [נוסח משולב], או של תאגיד שהממשלה או רשות מקומית משתתפת בהנהלתו או בהונו, ולא ייעשה שימוש כאמור במקרקעין או במטלטלין המוחזקים למעשה על ידי גוף או תאגיד כזה..."

לכלל שקבוע בסעיף זה חשיבות רבה בהגנה על חופש הבחירות ועל עקרון השוויון (ת"מ 2/19 פיינשטיין נ' מלול, פסקה 7 (8.11.2009)). הוא מגן גם על השירות הציבורי ועל אופיו הממלכתי. עומדות בבסיסו כמה תכליות: שוויון בין המועמדים בכך שיימנע יתרון מבעלי תפקיד ציבורי בנגישות לנכסי הציבור; מניעת יתרון לא הוגן למי שמכהן בתפקיד ציבורי בחשיפה ציבורית במהלך מילוי תפקידו; איסור שימוש בנכסים ששייכים לציבור כולו, למטרה שלא נועדו לה; הגנה על אמון הציבור בשירות הציבורי ועל הדימוי חסר הפניות של שירות זה באמצעות מניעת מראית עין של זהות בין השירות הציבורי למועמד או לרשימת מועמדים (תב"כ 7/24 בן מאיר נ' חולדאי, פסקה 8 (24.1.2021) (להלן: עניין חולדאי); ת"מ 1/24 אטדגי נ' ראש עיריית אשקלון, פסקות 6-8 (3.11.2020); והמקורות שמאוזכרים בהחלטות אלו). על משקלו של האיסור אפשר ללמוד אף מכך שהוא חל גם שלא בתקופת בחירות (סעיף 2 לחוק). הוא מאבני הראשה של דיני התעמולה (תב"כ 2/21 כהן נ' שרת התרבות והספורט, פסקה 36 (18.4.2018)). בשל כל אלה "הקפידו יושבי ראש ועדת הבחירות לאכוף איסור זה בצורה קפדנית" (סלים גיבראן וגיא רוח "דיני התעמולה – עבר, הווה, עתיד" ספר יורם דנציגר 531, 541 (לימור זר-גוטמן ועידו באום עורכים 2019)). למשל ת"מ 14/20 חברי סיעת "למען התושבים" במועצת העיר רעננה נ' ראש עיריית רעננה, פסקה 45 (16.6.2013); ת"מ 23/19 גור נ' ראש עיריית הוד השרון, פסקות ז, יז (17.2.2013)).

בהתאם לעקרונות אלה אבחן את ראשי העתירה שלפניי.

הסיסמה "חוזרים לחיים"

9. השימוש הנטען הראשון בנכס הציבור עניינו הסיסמה "חוזרים לחיים". אין חולק שהשימוש בה במסע הבחירות של הליכוד נחשב לתעמולת בחירות. השאלה היא אם היא נחשבת לנכס (לא מוחשי) של הציבור לצורך סעיף 2א לחוק. תחילה אבהיר שאיני מכריע כאן בשאלות של קניין רוחני. כפי שצינתי במקרה אחר, על סיווג עמוד פייסבוק בתור נכס של עירייה:

"השאלה היחידה שיש להכריע בה היא אם העמוד, עוקביו ואוהדיו הם נכס – במקרה זה נכס בלתי מוחשי – של העירייה. אין מדובר בקביעה אם העמוד שייך לעירייה לפי דיני הקניין. לא זו הסוגיה שעומדת לפניי. השאלה היא אם לעניין דיני התעמולה יש לראות בעמוד וברשימה 'נכסים' של העירייה. לשם כך יש לבחון אותם לפי תכליות האיסור שבסעיף 2א לחוק דרכי תעמולה, ולא לפי הוראות המשפט הפרטי" (עניין חולדאי, בפסקה 9. סיווג לעניין דיני התעמולה גם אינו סיווג בדיני הקניין ה"גשמי". תב"כ 23/19 אריאלי נ' רשימת הליכוד – ישראל ביתנו בהנהגת בנימין נתניהו לדאשות הממשלה, פסקות טז–יט (15.1.2013) (להלן: עניין אריאלי)).

את השאלה אם הסיסמה היא בבחינת נכס בלתי מוחשי לעניין סעיף 2א, יש לבחון אפוא בהתאם לתכליות האיסור על שימוש בנכסי הציבור בקשר עם תעמולת בחירות.

10. המשיב 4 יצא במסע פרסום לעידוד חיסונים. הוא משתמש בו בסיסמה "חוזרים לחיים". אף בתגובת הליכוד לעתירה צוין במפורש כי זהו השם הרשמי שניתן למבצע החיסונים (סעיף 59 לתגובת המשיבים 1 ו-3). הליכוד משתמש בתעמולת הבחירות שלו באותה סיסמה, הן לעצמה, הן בצירוף תחום מסוים ("חוזרים לחיים בכלכלה"), ואפילו בצירוף תחום הבריאות ("חוזרים לחיים בבריאות") – הוא התחום שהמשיב 4 עוסק בו במסע הפרסום שלו.

אדון תחילה בטענת הליכוד לשימוש קודם בסיסמה. כבר על בסיס הראיות שהביא, יש לדחות אותה. העותרת והמשיבים 4 ו-5 עמדו על כך בתגובותיהם המשלימות. כזכור, הוא הציג סרטון של המשיב 1 מיום 7.1.2021 וקבלה על עסקה של הליכוד מיום 10.1.2021. צפיתי בסרטון (זמין כאן). המשיב 1, ראש הממשלה, נושא בו הצהרה לציבור על הבאת החיסונים לארץ. במהלך ההצהרה (דקה 12:2 ואילך בסרטון) הוא בישר: "באמצעות מבצע 'חוזרים לחיים' נפתח את הכלכלה, נחזור למקומות העבודה, לבתי הכנסת, למסעדות ולפאבים, למגרשי הכדורגל והכדורסל, לאירועי התרבות – לחיים שאנחנו כל כך אוהבים ומתגעגעים אליהם". עוד אמר (דקה 17:3 בסרטון ואילך): "בקרוב מאוד, עד סוף מרץ, באמצעות מבצע 'חוזרים לחיים' כל אזרחי ישראל יוכלו להתחסן. נוכל לחבק אחד את השני, לחזור לחיים". המשיב 1 השתמש בסיסמה לא בהיותו מתמודד ברשימת הליכוד, אלא בתוקף תפקידו הציבורי, ראש הממשלה. הוא לא היה משתמש בה אלמלא הוחלט כבר אצל המשיב 4, משרד הבריאות, שזה יהיה כינוי המבצע. זו הוכחה שדווקא המדינה קדמה לליכוד בשימוש בסיסמה זו. הליכוד הראה רק שהזמין מדבקות בסיסמה זו ביום 10.1.2021, שלושה ימים (לפחות)

לאחר שהמדינה החלה להשתמש בסיסמה. לא זו בלבד שמועד זה מאוחר בזמן; הוא אינו מעיד על שימוש בפומבי בסיסמה זו במסע הבחירות, אלא רק על תכנון לעשות זאת.

11. אני סבור שהשימוש של הליכוד בסיסמה מנוגד לכמה תכליות שביסוד סעיף 2א לחוק.

ראשית, שימוש כזה עלול ליצור רושם שגם מסע הפרסום הממשלתי הוא מטעם המפלגה (על זיהוי הפוך, של גוף ציבורי עם סיסמה שמפלגה השתמשה בה, ראו תר"ס 2/83 נאות נ' עיריית חיפה, פ"ד לז' (4) 183, 189 א (1983); בג"ץ 1258/18 בן מאיר נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 2 (3.7.2018); סעיף 3 להנחיית היועץ המשפטי לממשלה 1.1703 "השתתפות נבחר ציבור ועובדי מדינה בפרסום ממשלתי" (5.2020) (להלן: הנחיית היועץ)). הוא מנוגד בבירור לתכלית שמבקשת למנוע זיהוי בין המפלגה לשירות הציבורי:

"החשש [הוא] ליצירת קשר וזיהוי בין רשימת המתמודדים ובין פועלה של מדינת ישראל, באופן שרשימת המתמודדים תנכס לעצמה את תדמיתה הממלכתית של מדינת ישראל ופועלה" (תב"כ 28/22 שילוני נ' נתניהו, פסקה 14 (16.9.2019)).

שנית, השימוש עומד בסתירה לתכלית הסעיף בדבר שמירה על אמון הציבור בשירות הציבורי. שימוש בתעמולת הבחירות של מפלגה או של מועמד בשם המפורש של מבצע החיסונים שמשדר הבריאות עורך, עלול "ליצור דימוי של זהות בין השירות הציבורי לבין אותו מועמד, זהות אשר יש בה כדי לפגוע, מיניה וביה, באמון הציבור בשירות הציבורי ובתדמיתו הניטרלית" (ענין אריאלי, בפסקה יג).

שלישית, שימוש זה מנוגד לתכלית שעניינה למנוע שימוש בנכסים ששייכים לציבור כולו, למטרה שלא נועדו לה. הסיסמה נוצרה לעידוד חיסון של האוכלוסייה כולה כדי שכל המגזרים במדינה יוכלו לחזור במהירות לשגרה. לעומת זאת, בתעמולת הבחירות הופכים את הסיסמה לעניין פוליטי: כלי פרסום שנועד לתכלית ממלכתית, הופך לכלי מפלגתי. שימוש זה אינו למטרה שהסיסמה נועדה לה. יתר על כן, קיימת סכנה שקישור הסיסמה עם מפלגה מסוימת ירתיע את אלה ששומעים אותה במסע הפרסום הממשלתי, וכך ייפגעו סיכויי הצלחתו. התוצאה היא שלא זו בלבד שהשימוש אינו עולה בקנה אחד עם המטרה המקורית של הנכס הציבורי, אלא שהוא עלול לפגוע בה.

12. בפסיקת יושבי ראש ועדת הבחירות המרכזית נמצא כלי עזר נוסף לזיהוי נכס הציבור: אם הרשות השקיעה משאבים ביצירתו, בהפעלתו או בתחזוקתו (עניין חולדאי, בפסקות 10–11). כפי שתיארו המשיבים 4–5 בתגובתם, הסיסמה "חוזרים לחיים" נוצרה "בעבודה משותפת של גורמי המקצוע במשרד הבריאות בשיתוף יועצי שר הבריאות" (סעיף 27 לתגובה). הסיסמה השתלבה בקידום מטרת עידוד החיסון כדי לחזור לשגרה – מטרה שמשדר הבריאות ביקש לקדם ועודו מעוניין בה. סיסמה זו הפכה למזוהה עם פעולות משרד הבריאות בתחומים אלה.

אף שאין בה חידוש לשוני, המשרד השקיע משאבים כספיים (ביצירתה ובקידומה) כדי לזהות אותה עם המבצע לעידוד ההתחסנות ועם השיבה לשגרת החיים הרגילים בימים אלה. הליכוד מעוניין להעביר אותו מסר ובהרחבה: חזרה לשגרה בתחום הבריאות ובתחומים נוספים. לשם כך הליכוד מנצל סיסמה שכבר מקושרת עם מטרה זו בעיני הציבור. רשות ציבורית השקיעה משאבים שבאמצעותם נוצר הקישור האמור, והיא ממשיכה לעשות זאת במסע הפרסום בעניין. בכך הליכוד משתמש בעקיפין באותם משאבי הרשות.

13. השימוש בסיסמה בתעמולת בחירות מנוגד לשלוש תכליות חשובות של סעיף 2א לחוק. אין בו כדי לקדם איזו מתכליותיו האחרות. הסיסמה נוצרה באמצעות שימוש במשאבים ציבוריים ומתוחזקת באמצעותם. לכן יש לראות בסיסמה "חוזרים לחיים" משום "נכס הציבור" לעניין סעיף 2א לחוק.

14. כמובן, מותר להשתמש בתעמולת בחירות בכך שמבצע החיסונים קיים ובתוצאותיו. כפי שקבעתי בעניין מארק, "קריאה להצביע למפלגה מסוימת מאחר שפעלה כך או אחרת בהיותה בשלטון, היא תעמולת בחירות – אבל לא שימוש בנכסי הציבור. לכן קריאה (בלבד) להצביע [לליכוד] משום שדאגה להביא חיסון לישראל, אינה שימוש בנכסי הציבור". אדרבה, ראוי שרשימת מועמדים תציג בתעמולת הבחירות מטעמה את פעילותה – בשלטון ומחוצה לו. כמו כן, מותר לומר בתעמולת בחירות אמירה כגון "יזמנו את מבצע 'חוזרים לחיים' לחיסון מפני קורונה". אולם בכל אלה אין להשתמש במשאבי ציבור בניגוד לסעיף 2א לחוק. אסור להשתמש בסיסמה של משרד הבריאות בתור סיסמה של רשימת מועמדים בבחירות לכנסת. אין צריך לומר כי עומדות לרשות הליכוד דרכים רבות אחרות, כמו גם סיסמות רבות אחרות, להעברת מסריו לציבור הבוחרים, בין בהתייחס למבצע החיסונים, לחשיבותו ולתוצאותיו ובין בהקשרים אחרים.

15. לפני סיום הדיון בראש זה של העתירה, אתייחס לסוגיית השיהוי. כפי שעולה מהתגובות המשלימות של העותרת ושל המשיבים 4 ו-5, הם לא פעלו בשיהוי. העותרת פנתה לליכוד כבר ביום שנודע לה על שימוש בסיסמה. המשיבים 4 ו-5 לא ידעו עליו קודם לכן. גם אין לומר שנוצרה לליכוד הסתמכות על כך שיוכל להשתמש בסיסמה זו. הוא לא ציין מתי החל להשתמש בה בפועל בפומבי, להבדיל מהחלטה מאחורי הקלעים. מנגד ניצבת טענת העותרת שלא נמצא שימוש פומבי כזה לפני המועד שבו שמה לב לסיסמה במסע הבחירות של הליכוד. לסיכום, יש לדחות את טענת הליכוד בעניין זה.

16. התוצאה היא שהשימוש של הליכוד ושל מי מטעמו בביטוי "חוזרים לחיים" בתור סיסמת בחירות במערכת הבחירות הנוכחית מפר את הוראת סעיף 2א לחוק.

מתחמי החיסונים

17. מכאן – לשימוש במתחמי החיסונים בתעמולת הבחירות. הטענה היא שביקורים של מועמדים ברשימת הליכוד במתחמים אלה הם שימוש אסור בנכסי הציבור. נטען שחברי כנסת של הליכוד מבקרים במתחמי חיסונים ש"קופות החולים, מרפאות של קופות חולים ובתי חולים ממשלתיים" שכרו, ומעודדים הצבעה לליכוד (סעיפים 14 ו-17 לעתירה). לפיכך העותרת מבקשת לאסור "כל ביקור של מועמד מטעם מפלגת הליכוד במתחמי חיסונים, מרפאות, קופות החולים או בתי חולים ממשלתיים עד יום הבחירות" (סעיף 45(ב) לעתירה).
18. המשיבים 4 ו-5 מציינים כי השאלה אם קופות החולים הן בבחינת "תאגיד שהממשלה או רשות מקומית משתתפת בהנהלתו או בהונו" (כלשון סעיף 2 לחוק), היא שאלה נכבדה. עם זאת, השאלה אינה מחייבת הכרעה במקרה שלפניי. גם אם אניח לטובת העותרת שיש לראות בקופות החולים תאגיד כאמור, הרי שדין העתירה להידחות בהיותה כוללת ונעדרת תשתית עובדתית מספקת (ראו למשל בג"ץ 2194/20 בוקמן נ' ראש ממשלת ישראל, פסקה 3 (25.3.2020)). נטען בה ש"כ אוסנת הילה מארק, ולאחרונה גם השר אופיר אקוניס, שניהם חברי הליכוד, מבקרים במתחמי חיסונים בארץ ומעודדים להתחסן ולהצביע לליכוד. אולם לא הובאו נתונים על הבעלות (או השכירה) באותם מתחמים. לכן אי אפשר לדעת אם הם שייכים לקופת חולים או לגורם אחר (או נמצאים בשליטתם). עוד אעיר שהעותרת לא צירפה כמשיבים לעתירה את ח"כ מארק ואת השר אקוניס (בניגוד למשיבים 1 ו-2) אף שהם נזכרים בעתירתה.
19. לצד זאת, העותרת התייחסה בפירוט לביקור אחד שערכו המשיבים 1 ו-2, ראש הממשלה ושר הבריאות, ב"אירוע לכבוד המתחסנת ה-5 מיליון". כפי שציינו המשיבים 4 ו-5 בתגובתם, בביקורים מסוג זה עשוי להיות שימוש בנכסי הציבור. אם בעל תפקיד ברשות המבצעת מבקר במתחם חיסונים, עשויים להיות מעורבים בכך גורמים שונים במשרדו, ומושקעים בדבר משאבי ציבור. אכן, יש חשיבות רבה בעידוד החיסונים. תכלית זו עשויה לגבור במקרים מסוימים על תכלית התעמולה שבביקור (ראו תב"כ 18/24 רשימת ימינה נ' אאוטברייך ישראל בע"מ, פסקה 8 (1.3.2021)). המשיבים 4 ו-5 עמדו על הצורך למצוא "דבר מה נוסף", כלשונם, בדמות הצדקה מיוחדת לביקור של שר או סגן שר כדי להוציא את הביקור מגדר תעמולת בחירות. כך יובטח שביקורים מסוג זה לא ינוצלו למטרת בחירות, ודאי קרוב כל כך למועדן. הביקור שמתואר בעתירה אושר מראש בהתאם לכללים האמורים. חזקה על גורמי הייעוץ המשפטי במשרד הממשלה שיבחנו כל ביקור עתידי לפי הכללים שנקבעו.
20. התוצאה היא שלא הונחו תשתית עובדתית מספקת ותשתית משפטית מספקת לטענה שהביקורים במתחמי החיסונים עולים כדי שימוש בנכסי הציבור בניגוד לסעיף 2 לחוק. ראש זה של העתירה נדחה.

טוף דבר

21. העתירה מתקבלת אפוא בחלקה. על הליכוד ומי מטעמו נאסר להשתמש בסיסמה "חוזרים לחיים" בתעמולת הבחירות לכנסת ה-24. המשיבים 1-3 יישאו בהוצאות העותרת בסך 3,000 ש"ח ובהוצאות המשיבים 4-5 בסכום זהה.

ניתנה היום, ג' בניסן התשפ"א (16 במארס 2021).

עוזי פוגלמן

שופט בית המשפט העליון
יושב ראש ועדת הבחירות
המרכזית לכנסת ה-24

